

מצודה. שלא יסכה את חלון הכוורת ויהפכנה ל"מצודה" שהדבורים ניצודות בו.

ותמהה הגמרא על פירוש זה:

והרי פשיטא שלרבי יהודה הסובר דבר שאין מתכוין אסור, אין לעשותה מצודה, שהרי הצידה אב מלאכה היא, ולשם מה הוצרכה הברייתא להשמיענו שלא יעשנה מצודה? (1)

ומשנינן: חידוש הוא שאסור לצוד את הדבורים.

כי מהו דתימא דבר שבמינו נצוד [דרך לצוד את בני מינו] הוא שאסור לצודו, אבל דבר שלא במינו נצוד [אין דרך לצוד את בני מינו] כגון דבורים, מותר לצודן.

קא משמע לן שאסור.

וכאן שבה הגמרא לקושייתו של רב עוקבא ממישן על תירוץ הגמרא בעמוד א, שלכן מטלטלין את המחצלת בשביל הכוורת ואף שאינו דבר הניטל, משום הדבש שבו, שהוא דבר הניטל, והקשה: תינח בימות החמה דאיכא דבש, בימות הגשמים מאי איכא

שמעון בפסיק רישיה ולא ימות [משל הוא לאדם האומר: אחתוך ראש בהמה זו בשבת ואיני רוצה שתמות].

כי מעשה איסור שיעשה בודאי, הרי אף שאין מתכוין העושה לעשותו, אסור.

ולא התיר רבי שמעון אלא כשאין ודאות שהאיסור ייעשה, והוא אינו מתכוין לעשותו.

נמצא, שאם אכן היו הדבורים ניצודות מאליהן היה אסור לפרוס מחצלת על הכוורת ואפילו לרבי שמעון.

עד כאן מגליון! (10)

ומשנינן: לעולם יש לפרש דברי הברייתא שכולה רבי יהודה היא, דאית ליה מוקצה, ואוסר דבר שאינו מתכוין.

וכך הוא פירוש הברייתא: הכא במאי עסקינן דאית ביה כוי [יש בכוורת חלון] שאין הדבורים ניצודות, היות ויש להן פתח מילוט.

ולא תימא לרבי יהודה "ובלבד שלא יתכוין לו-ב לצוד", אלא אימא: ובלבד שלא יעשנה

לרבנן, שאין בזה משום "תולש", יש בזה איסור. וראה גם בתוספות שבת מג ב, ובחדושי הרשב"א שבת צה א.

10. קושיא זו שנדפסה בגמרא, הקשו אותה התוספות והרשב"א, ותירצו: דאף לפי מה שפירשנו כי הברייתא כרבי שמעון היא, מיירי שיש בו חור קטן אלא שאינו נראה לדבורים, ומתוך כך אינו פסיק רישיה, וכל שאינו מתכוין לצודן מותר.

מה שאין כן לרבי יהודה, אין די שיש בו חור

דלהוי כגרה של רעי [ויהיו הריחיים לגביך כאילו היו כלי שמטילין בו צואה], כלומר, יהיו מאוסים עליך כמו גרף של רעי, ואפקיה [תוציא את הריחיים ממקומם שליך המטה] שכל דבר המאוס על האדם מותר לטלטלו ולהוציאו כדי לסלקו ממנו מפני כבודו, ואף שהוא מוקצה, וכמתבאר בהמשך הגמרא.

יתוב אביי וקא קשיא ליה על דברי רבה:

וכי עושין גרף של רעי לכתחילה, וכי מותר לגרום שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו? ומתוך שפקק בהיתירו של רבה נמנע מלעשותו.

אדחכי נפל כי רחיא דאביי, בינתיים נפל בית הריחיים של אביי.

אמר הגיב על כך אביי: תיתי לי דעברי אדמר [רבה], תבואני זאת בשכרי שעברתי על דברי רבי.

אמר שמואל: גרף של רעי ועביט של מימי רגלים [כלי חרס הן שנפנין עליהן, (3) והכלי שמטילין בו רעי נקרא "גרף", והכלי שמטילין בו מי רגלים נקרא "עביט"], הואיל ומאוס הוא ואין זה כבוד האדם שיהיו שם ויימאסו עליו, לפיכך מותר להוציאן לאשפה.

וכשהוא מחזירו לכלי הריק, אין יכול

למימר, ובברייתא כתוב: בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים.

רב אשי אמר מתוך: מי קתני בברייתא "בימות החמה ובימות הגשמים"? והרי "בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים" קתני.

ויש לפרש: ביומי ניסן וביומי תשרי, דאיכא שיש בהם לפעמים חמה ואיכא בהם לפעמים גשמים, ובימים אלו איכא תמיד דבש.

שינונו במשנה: ונותנין כלי תחת הדלף בשבת:

תנא בברייתא: אם נתמלא הכלי הרי זה שופך את הדלף שבכלי לחוץ ושונה מחזירו שוב למקומו תחת הדלף ואינו נמנע מלעשות כן כל היום אם צריך הוא לכך. (2)

כי רחיא דאביי דלוף, ריחיים של אביי היו עשויין בטיט ונמוחים מפני הגשמים שדלפו עליהם, ולא היו לו די כלים כדי לקבל את הדלף שלא יפול על הריחיים, ואף לא היה יכול להזיז את הריחיים שהרי מוקצה הן. ולפיכך אתא אביי לקמיה דרבה [בא לפני רבה] ששיאו עצה.

אמר ליה רבה לאביי: זיל עייליה לפוריך לחתם [לך והבא את מיסתך ליד הריחיים]

מדין גרף של רעי, שמבואר בהמשך הגמרא שמותר לטלטלו.

והוסיפו, שכן משמע מן הסוגיא שמביאה כאן ענין גרף של רעי.

3. והוא הדין אם היו של עץ, משנה ברורה.

שאם מתכוין לצודם שהוא אסור; שהרי לא הקשו בגמרא "פשיטא" אלא לפי מה שפירשנו הברייתא דהיינו שלא יעשנה מצודה.

2. כתבו התוספות, כי לאותו צד שאמרו בגמרא לעיל שמשנתנו בדלף שאינו ראוי שהוא מוקצה, טעם היתר הטלטול לשם שפיכת הדלף הוא

למדנו שמותר להוציא דבר מאוס אף שלא
אגב כלי.

מתניתין:

**כל שהייבין עליו, כל איסורים שאסרום
חכמים משום שבות⁽⁶⁾ או משום רשות או
משום מצוה כשבת.**

יש מן האיסורים שאין סיבה להתירם משום
איזה צורך מצוה, והן הנקראים "משום
שבות".

ויש מן האיסורים שיש מקום להתירם מפני
מצוה גמורה שיש בהם, אלא שמכל מקום
אסרו חכמים והם הנקראים "משום מצוה".

ויש מן האיסורים שהיה מקום להתירם
משום שהן קרובים למצוה ומכל מקום
אסרום חכמים, ונקראים "משום רשות",

לטלטלו כמות שהוא שהרי מוקצה מחמת
מיאוס הוא [רש"י], ואף שהתירו לו לטלטלן
כדי להוציא את מה שיש בו לאשפה, הרי
שלהחזירו למקומו אינו יכול, ולפיכך: **נותן
בו מים ומחזירו, שאגב המים שאינם אסורין
הרי זה מטלטל אף את הכלי.**⁽⁴⁾

**סבור מינה, היו סבורים התלמידים לפרש
דברי שמואל שהזכיר את הכלים בהיתר
ההוצאה לאשפה, שטלטול גרף של רעי אנב
מנא** [טלטול הרעי ומימי רגלים אגב הכלי
שבה הם מונחים] **אין** אכן מותר לטלטלן,
אבל טלטולן **בפני עצמו לא.**⁽⁵⁾

תא שמע שלא כהבנתם: **דהוא עכברתא
דאשתכח בי אספרמקי דרב אשי** [נמצא
עכבר בין הבשמים של רב אשי].

**אמר להו רב אשי: נקטה בצוציתא ואפקה
[תפשו את העכבר בזנבו והוציאוהו], שהרי
הוא כגרף של רעי שמותר לטלטלו; הרי**

כהמגן אברהם, משנה ברורה ושער הציון סימן
שח על סעיף לה.

5. צריך ביאור: והרי אף הכלי עצמו מוקצה הוא
שהרי לא התירו להחזירו אלא אגב מים, וכמו
שכתב רש"י, ומה שייך לומר שמטלטלין אגב
מנא!?

וראה בחזון איש סימן מח ס"ק י שעמד בזה,
וראה שם מה שכתב לחדש מכח זה.

6. לשון הרמב"ם בפירוש המשניות: רוצה בו,
כי במה שאמר השם "תשבות" נכנס תחתיו
השבייתה מן הדברים שהוא מספר, והן שקראן
"שבות".

4. א. כתב המשנה ברורה: גרף ועביט אף על פי
שהוא כלי מכל מקום הוא בכלל מוקצה מחמת
גופו משום דמאיס הרבה וחמיר מסתם מוקצה
מחמת מיאוס דקיי"ל דמותר, דגרף הוא כאבן
ודומיהן, ורק להוציאן ממקום שדר שם התירו
משום כבודו.

וראה בהערה הבאה מה שהובא בשם החזון
איש.

ב. נחלקו הפוסקים בהיתר טלטול הכלי אגב
המים:

יש אומרים: שלא התירו לטלטל את הגרף
הריק אפילו אגב המים אלא כשצריך את הכלי
כדי להוציא בו עוד צואה או מי רגלים, ויש
חולקין וכנראה מסתימת לשון השו"ע; ואמנם
אם צריך את הכלי כדי לפנות עליו מותר, ודלא

אין בין יום טוב לשבת אלא מלאכת אוכל נפש בלבד.

גמרא:

שנינו במשנה:

לא עולין באילן: ומפרשת הגמרא טעם האיסור: גזירה שמא יתלוש מן האילן. (9)

ולא רוכבין על גבי בהמה: גזרה שמא יצא חוץ לתחום, כי מתוך שאינו מהלך ברגליו אלא על גבי בהמה, אינו רואה את הסימנים שעושים בגבול התחום.

ותמהינן: אם כן שמע מינה ממשנתנו כדעת התנא הסובר: תחומין אסורים מדאורייתא, שאם לא כן לא היו חכמים אוסרים דבר אחר שמא יעבור על איסור תחומין שאף הוא אינו אסור אלא מדרבנן, כי גזירה לגזירה אין גוזרים חכמים?! (10)

אלא טעם איסור הרכיבה הוא: גזרה שמא

ואע"ג שקצת מצוה יש בהם, נקראים הם "רשות" ביחס ל"מצוה".

כל איסורים אלו שאסרום חכמים בשבת – חייבין עליו שלא לעשותו אף ביום טוב. (7)

ואלו הן משום שבות: לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שטין על פני המים, ולא מטפחין ביד בשעת השיר, (8) ולא מספקין היא הכאת הכף על הירך, ולא מרקדין; וטעם כל האיסורים המפורטים במשנתנו מתבאר בגמרא.

ואלו הן משום רשות: לא דנין דין, ולא מקדשין אשה, ולא חולצין ולא מיבמין.

ואלו הן משום מצוה: לא מקדישין הקדשות, ולא מעריכין את עצמו או את אחרים שאומר "ערכו עלי" וחייב לתת כפי הערך שקצבה תורה לפי שנות הנערך, ולא מחרימין שאומר: הרי דבר זה חרם, ונותנן לבדק הבית שסתם חרמים לבדק הבית, ולא מגביהין תרומה ומעשר.

כל אלו ביום טוב אמרו, קל וחומר בשבת.

שמה יתלוש דרך עלייתו שהרי דבר שאין מתכוין אין גוזרין גזירה בשבילו; ואם תאמר שזהו פסיק רישיה שהרי אי אפשר שלא יפיל מן העלין בעלייתו, ודאי אפשר, ועוד הרי יבש אין לו עלין ועלייתו אסורה גם כן כמו שהתבאר בתלמוד המערב, אין עולין באילן בין לח בין יבש וכו', אלא שמא יתלוש בכונת תלישה ובשוגג כגון שיעלם ממנו שבת או איסור תלישה; ומטעם זה נאסר כל תשמיש שבמחובר אפילו לסמוך על האילן.

10. דעת הרמב"ם וכן דעת המאירי, כי אפילו לדעת הסובר "תחומין דרבנן" היינו דוקא תחום

7. ביאר התוספות יום טוב, ולמד לפרש כן מהמשך לשון המשנה, שהכלל שכללה המשנה בתחילת דבריה, אין הכוונה לאותן איסורים שמפרטת המשנה בהמשך, אלא לאיסורים אחרים, והביאו המהר"ם ש"ף.

8. ברש"י לעיל ל א כתב: אין מטפחין משום שיר או אבל; והתוספות שם תמהו עליו, שהרי מבואר כאן בגמרא שהטעם משום שמא יתקן כלי שיר, ואין זה שייך אלא בשיר ולא בשעת אבל.

9. כתב המאירי: צריך שתדע שאין הכונה לומר

יחתוך זמורה כדי להכות את הבהמה, והרי זה חייב משום "קוצר".⁽¹¹⁾

ותמהינן: וכי למה נקרא איסור זה "משום רשות" והא מצוה קעביד?!⁽¹³⁾

ולא שטיין על פני המים: גזרה שמא יעשה חבית של שייטין, כלי של גומא שאורגין אותו ועושין אותו כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט.⁽¹²⁾

ומשנינן: לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה, יש בית דין בעיר גדול הימנו, ואין מוטלת עליו חובה לדון.⁽¹⁴⁾

ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין: גזרה שמא יתקן כלי שיר.

עוד שנינו במשנה בכלל האיסורים שהם משום רשות: ולא מקדשין:

ותמהינן: והא מצוה קעביד, ולמה קוראת אותו המשנה "משום רשות"!

שנינו במשנה: ואלו הן משום רשות, לא דנין:

ומשנינן: לא צריכא דכבר אית ליה אישה לז-א

של אלפיים אמה אבל לכולי עלמא אסור מן התורה לצאת חוץ לתחום שנים עשר מיל.

ולפי זה יש לתמוה, האיך שמע מינה "תחומין דאורייתא", והרי יש לומר גזירה שמא יצא חוץ לתחום של י"ב מיל?!¹

וכתב על זה המאירי: אין זה כלום, שאין המנהג לרכוב ביום טוב אלא אלא רכיבה של תענוג, ואין לגזור בה אלא לאלפיים אמה.

אבל הרשב"א כתב: שמעת מינה תחומין דאורייתא, אלא גזירה שמא יחתוך זמורה, כלומר, ולעולם תחומין לאו דאורייתא כלל ואפילו של י"ב מיל כמחנה ישראל. ובהמשך דבריו כתב שיש לדחות ראייה זו, ולא פירש.

במשאוי ולא ברכיבה, הואיל והחי נושא את עצמו.

12. כתב המאירי: יש גורסין שמא "יתקן" חבית של שייטין [ראה רמב"ם שבת כג ה], ואינו כלום, שהתקון אינו אלא גזרת חכמים שאין בנין בכלים, אלא שמא יעשה אותן מעיקרן.

13. כן פירש רש"י; והר"ן הביא בשם רבינו תם לפרש, שהואיל ומצוה גמורה היא וחפצי שמים הן יש להתירם, מה שאין כן אותן שהן משום מצוה דלית בהו מצוה כולי האי וכן נחלק רבינו תם על הקושיות הדומות בהמשך הגמרא.

14. כתבו הראשונים: לפי דעת רש"י, אסור לדון אפילו היכא דליכא דעדיף מיניה, ואילו לדעת רבינו תם, לא נאסר לדון במקום דליכא דעדיף מיניה, הואיל ומצוה היא; והוא הדין בהמשך הגמרא.

והרשב"א תמה מכח זה על פירושו של רש"י: דמכל מקום כיון דלעולם אין דנין, אמאי לא חשיב לה בהדי הנך דמצוה, דהא בדליכא דעדיף מיניה איכא מצוה גמורה, ואפילו הכי אינו דן, והאריך בקושיא זו.

11. כתב המאירי: כשם שנאסרה רכיבה משום חיתוך זמורה, כך נאסר מטעם זה כל תשמיש בעלי חיים אף בבהמה דקה.

ואע"פ שהמחמר אחר בהמה ויש עליה משוי חייב מן התורה, אין לרכיבת עצמו שייכות באיסור זה, מפני שהחי נושא את עצמו. ואם מפני מרכב ומושב שעליה או אוכף ומרדעת, כל אלו אינם משאוי, ומלבוש בהמה הם.

וכן לא נאסרה רכיבה מטעם צווי שביתת בהמתו, שלא נאמרה בתורה שביתת בהמתו אלא